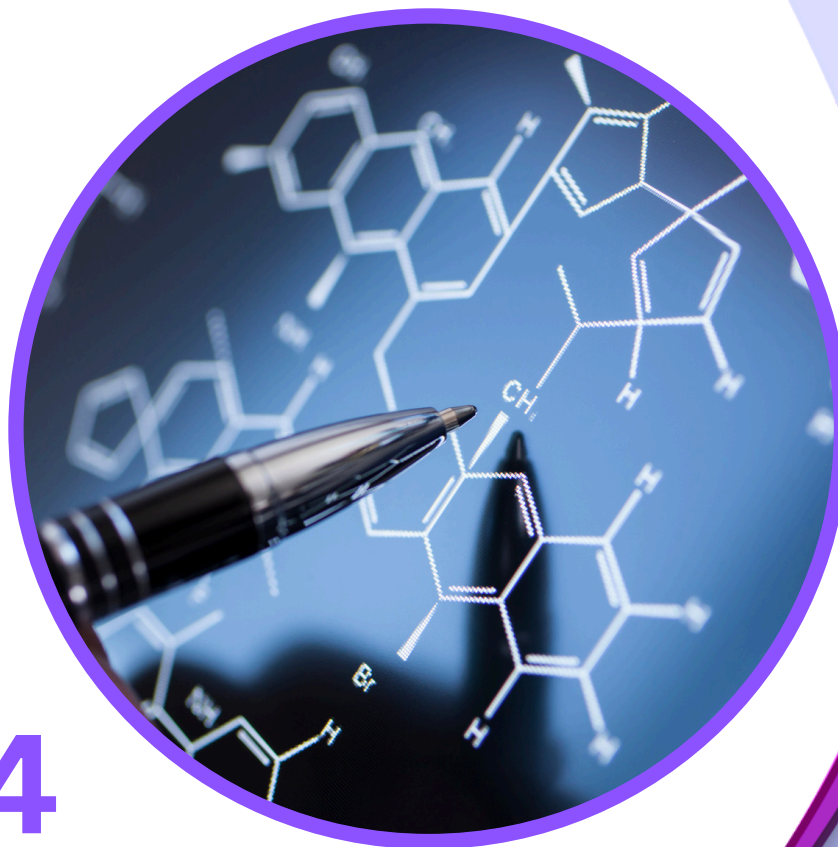


Science Conference

www.science-conference.com

a digital platform dedicated to disseminating a wide array of scientific research articles and papers. It serves as a valuable resource for the scientific community and others interested in cutting-edge scientific knowledge and insights.



2024
No 1 (2)

TABLE OF CONTENTS

QUANTUM SUPREMACY: EXPLORING THE DISRUPTIVE POTENTIAL OF QUANTUM COMPUTING ON CRYPTOGRAPHY AND LEGAL FRAMEWORKS FOR DATA SECURITY.....	2
Islombek Abdikhakimov.....	2
ЗАЩИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ	13
Салауат Коньисбаев.....	13
RAQAMLI AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLAR.....	20
Parvina G‘ulommamatova.....	20
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA KIBERJINOYATLARNI TERGOV QILISH VA ULARNING AHAMYATI.....	31
Abbosjon Olimov.....	31
RAQAMLI MUALLIFLIK HUQUQI TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI, KELIB CHIQISHI, ASOSIY TAMOYILLARI.....	38
Mohinur Bahramova.....	38
Behruz Eshpo‘latov.....	38
RAQAMLI BOSHQARUVNING HUQUQIY ASOSLARINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	45
Jamshid Odilov.....	45
FUQAROLIK SUD ISHLARINI YURITISHDA ADVOKATNING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI.....	56
Maftuna O‘rolova.....	56
MARKAZLASHTIRILMAGAN AVTONOM TASHKILOTLAR (DAO) VA O‘ZGARMAS TOKENLAR (NFTS) KABI RIVOJLANAYOTGAN BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARNING XALQARO QONUNCHILIKKA POTENTIAL TA‘SIRI..	67
Nazokat Ismoilova.....	67
ZAMONAVIY HUQUQIY PARADIGMA KONTEKSIDA KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY VA HUQUQIY JIHATLARI.....	74
San‘atjon Ergashev.....	74
KIBERXAVFSIZLIK VA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI.....	80
Shohruh Rabbimov.....	80
KIBERMAKONNI TARTIBGA SOLISHDA XALQARO HUQUQNING YANGI YO‘NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI.....	88
Xonzodabegim Raxmatova.....	88

KIBERXAVFSIZLIK VA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI

Shohruh Rabbimov

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

teleshox@gmail.com

ANNOTATSIYA

Kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari o'zaro bog'liq va muhim masalalardir. Raqamli olam tobora kengayib borayotgani sari, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, fikr erkinligi, so'z erkinligi va inson sha'ni kabi huquqlarni himoya qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shunga qaramay, kiberxavfsizlik choralari o'zi ayrim hollarda inson huquqlariga putur yetkazishi mumkin. Shu bois, inson huquqlarini himoya qilish uchun qonunchilik doirasida, maxfiylikni ta'minlash, muvozanat tizimini joriy etish va fuqarolik jamiyatining rolini kuchaytirish kerak. Xalqaro hamkorlik va o'zaro tan olingan me'yorlar orqali kiberxavfsizlik va huquqlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash ham muhim ahamiyatga ega.

KALIT SO‘ZLAR

Inson huquqlari, kiberxavfsizlik, kiberjinoyat, so‘z erkinligi, senzura, kiber tahdidlar, shaxsga doir ma'lumotlar, texnologik yutuqlar, shaffoflik, kiberjinoyatlar uchun javobgarlik, xalqaro shartnomalar, raqamli savodxonlik.

KIRISH

Kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari hozirgi kunning eng dolzarb muammolaridan biridir. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va ularning hayotimizning barcha jabhalariga chuqur kirib borishi bilan, yangi xavf-xatarlar ham paydo bo'lmoqda. Shuning uchun inson huquqlarini himoya qilish muammosi yangi sharoitlarga moslashishi kerak.

Kiberxavfsizlik tahdidlari, jumladan, kiberhujumlar, raqamli jinoyatchilik, shaxsiy ma'lumotlarning oshkor bo'lishi va boshqalar insonlarning asosiy huquqlariga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligi buzilishi natijasida insonlarning sha'ni va qadr-qimmatini kamsitilishi, fikr erkinligi va so'z erkinligi cheklanishi mumkin.

Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni ta'minlash choralarining o'zi ham inson huquqlariga putur yetkazishi mumkin. Masalan, shaxsiy ma'lumotlarni nazorat qilish, ommaviy kuzatuvni joriy etish va boshqa chora-tadbirlar shaxsiy hayot daxlsizligi huquqini buzishi mumkin.

Shuning uchun inson huquqlarini himoya qilish va kiberxavfsizlikni ta'minlash o'rtasida muvozanat o'rnatish juda muhimdir. Bu muvozanatni ta'minlash uchun qonunchilik doirasida, maxfiylikni himoya qilish, nazorat va muvozanat tizimini joriy etish, fuqarolik jamiyatining rolini kuchaytirish kerak bo'ladi.

Xavfsizlik va erkinlik o'rtasidagi ziddiyatni hal qilish uchun shaffoflik va hisobdorlik tamoyillariga amal qilish, mustaqil nazorat organlarini tashkil etish zarur. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik va o'zaro tan olingan me'yorlar orqali kiberxavfsizlik va huquqlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash ham muhim ahamiyatga ega.

Ushbu mavzu doirasida biz kiberxavfsizlik tahdidlarini, ularning inson huquqlariga ta'sirini, inson huquqlarini himoya qilish uchun qo'llanilayotgan mexanizmlarni va ularning samaradorligini o'rganamiz. Shuningdek, xavfsizlik va erkinlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashning yangi usullarini tahlil qilamiz.

METODOLOGIYA

Ushbu maqolaning uslubiy bo'limi Kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish davlat va fuqarolar manfaatlarini ta'minlashga xizmat qiladi. Ammo, shunday bo'lsada, inson huquqlari va asosiy erkinliklarini buzmaslik muhim ahamiyatga ega. Kiberxavfsizlik choralari va inson huquqlari o'rtasidagi nozik muvozanatni saqlash zarur. Bunday muvozanatni ta'minlashning quyidagi mexanizmlari mavjud:

Qonunchilik asoslari: Kiberxavfsizlik sohasidagi qonunlar inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan bo'lishi kerak. Fuqarolarning maxfiylik huquqi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, erkin fikr bildirish kabi asosiy erkinliklarini buzmaslik zarur. Shuningdek, kiberxavfsizlik choralarining qo'llanilishi, doirasi va nazorati qonunlarda aniq belgilab qo'yilishi lozim.

Nazorat tizimi: Kiberxavfsizlik choralari ustidan fuqarolarning manfaatlarini himoya qiluvchi mustaqil nazorat tizimi bo'lishi muhim. Maxsus komissiya yoki vakolatli idoralar tomonidan kiberxavfsizlik faoliyatini tekshirish va inson huquqlari buzilishining oldini olish zarur.

Protsessual kafolatlar: Fuqarolarning huquqlari buzilganda, ularni himoya qilish va adolatli sudlov jarayonlarini ta'minlash kerak. Sudlarga murojaat qilish, xolisona sodir bo'lgan xatolarni tuzatish va zararlarni qoplash mexanizmlari ishlab chiqilishi lozim.

Xalqaro hamkorlik: Inson huquqlarini himoya qilish sohasidagi xalqaro andozalar va standartlarga rioya qilish muhim. Kiberxavfsizlik sohasida ham xalqaro institutlar bilan hamkorlik qilish, tajribalar almashish va umumiy yondashuvlar ishlab chiqish foydali bo'ladi.

Jamoatchilik nazorati: Fuqarolik jamiyati vakillari, nodavlat tashkilotlar va ommaviy axborot vositalari kiberxavfsizlik choralari nazorat qilishi va inson huquqlari buzilishlarini oshkor qilishi kerak. Ularning fikrlari inobatga olinishi va muhokamalarga jalb etilishi lozim.

NATIJALAR

Raqamli asrda fuqarolik erkinliklarini o'rganish imkoniyatlar va qiyinchiliklar bilan ajralib turadigan murakkab landshaftni ochib beradi. Adabiyotlarni tahlil qilish, amaliy tadqiqotlar va mutaxassislar bilan suhbatlar asosida tezkor texnologik taraqqiyot sharoitida fuqarolik erkinliklarining o'zgarishi dinamikasiga oydinlik kiritish uchun bir nechta asosiy xulosalar chiqarish mumkin.

Muhim natijalardan biri bu raqamli asrda maxfiylik huquqlarining zaiflashishi. Ijtimoiy media platformalari, aqlli qurilmalar va ma'lumotlarni tahlil qilish vositalari kabi raqamli texnologiyalarning tarqalishi hukumatlar va korporatsiyalar tomonidan misli ko'rilmagan shaxsiy ma'lumotlarni to'plash va ulardan foydalanishga olib keldi. Cambridge Analytica mojarosi kabi ma'lumotlarning buzilishi bo'yicha amaliy tadqiqotlar tartibga solinmagan ma'lumotlarni qayta ishlash usullari bilan bog'liq xavflarni va maxfiylikni yanada qattiqroq himoya qilish zarurligini ta'kidlaydi. Mutaxassislar bilan suhbatda ma'lumotlar yig'ish va nazorat qilish faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikning yo'qligi, shuningdek, shaxsiy ma'lumotlardan kamsituvchi yoki noto'g'ri foydalanish ehtimoli haqida xavotirlar mavjud.

Kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash bugungi kundagi eng dolzarb muammolardan biridir. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan kibertahdidlar ham tobora kuchayib bormoqda. Kiberhujumlar, shaxsiy ma'lumotlarning oshkor bo'lishi, raqamli jinoyatchilik va boshqa tahdidlar inson huquqlarini jiddiy ravishda buzishi mumkin. Shuning uchun kiberxavfsizlik choralari kuchaytirishga qaratilgan harakatlar bilan bir qatorda inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini ham takomillashtirish zarur.

Ushbu tadqiqot davomida kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi munosabatlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish usullari chuqur tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, inson huquqlarini himoya qilish uchun quyidagi choralarni ko'rish kerak:

Qonunchilik doirasini takomillashtirish. Kiberxurujlardan himoya qilish, shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlash, raqamli jinoyatchilikka qarshi kurashish borasida qonunlar qabul qilinishi lozim. Xalqaro me'yorlar va standartlarga muvofiq qonunchilikni takomillashtirish zarur.

Maxfiylik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish choralarini kuchaytirish. Fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, ma'lumotlardan foydalanish shartlarini belgilash, kiberhujumlardan himoya qilish tizimini joriy etish kerak.

Nazorat va muvozanat tizimini joriy etish. Sayyor qo'mitalar, mustaqil vakolatxonalar va fuqarolik jamiyati institutlari orqali kiberxavfsizlik choralarining inson huquqlariga ta'sirini baholash va nomutanosibligini oldini olish zarur.

Fuqarolik jamiyatining rolini kuchaytirish. Inson huquqlari himoyachilari, nodavlat tashkilotlar va OAVning kiberxavfsizlik choralarini nazorat qilishi, huquqbuzarliklarni aniqlashi va jamoatchilikni xabardor qilishi muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro hamkorlikni mustahkamlash. Xalqaro me'yorlar va standartlarni ishlab chiqish, kiberxurujlardan himoyalani uchun davlatlararo aloqalarni kuchaytirish kerak.

Yuqoridagi choralar inson huquqlarini ta'minlash va kiberxavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ammo, bu jarayon oson kechmaydi. Davlatlar, fuqarolik jamiyati va xalqaro tashkilotlar birgalikda harakat qilishlari zarur. Inson huquqlari e'tiborda bo'lishi, xavfsizlik va huquqlar o'rtasida muvozanat ta'minlanishi lozim.

Tadqiqot davomida aniq taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

Kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish sohasida qonunchilik bazasini takomillashtirish;

Maxfiylik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish borasida xalqaro standartlarni joriy etish;

Nazorat va muvozanat tizimini shakllantirish uchun vakolatxonalarni tashkil etish;

Fuqarolik jamiyati va OAV rolini oshirish uchun samarali mexanizmlarni joriy etish;

Xalqaro hamkorlik dasturlarini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlash.

MUHOKAMA

Kiberxavfsizlik va inson huquqlarini himoya qilish masalasi bugungi kunda dolzarb va munozarali mavzulardan biri hisoblanadi. Bu ikki sohaning o'zaro bog'liqligi va ularning to'g'ri muvozanatini topish zarurati keng muhokama etiladigan masaladir.

Kiberxavfsizlik masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda, chunki axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan kibertahdidlar ham ortib bormoqda. Kiberhujumlar, shaxsiy ma'lumotlarning oshkor bo'lishi, raqamli jinoyatchilik va boshqa tahdidlar davlatlar, korxonalar va fuqarolar uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu bois, davlatlar kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va malakali mutaxassislar tayyorlashga katta e'tibor qaratmoqda.

Ammo, kiberxavfsizlik choralari o'zi inson huquqlari va asosiy erkinliklarni buzishi mumkin. Masalan, davlatlar maxfiylikni ta'minlash bahonasida fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini nazorat qilishi, ularning internetdan foydalanishini cheklashi mumkin. Bunday choralar fuqarolarning shaxsiy hayot daxlsizligi, fikr erkinligi, so'z erkinligi kabi asosiy huquqlarini buzadi.

Shuning uchun, kiberxavfsizlik choralari amalga oshirishda inson huquqlarini ta'minlash masalasi ham e'tiborga olinishi kerak. Davlatlar xavfsizlik va huquqlar o'rtasida muvozanatni ta'minlashi lozim. Bu jarayon oson kechmaydi, chunki ko'pincha xavfsizlik manfaatlari inson huquqlaridan ustuvor qo'yiladi.

Bundan tashqari, ko'plab manfaatdor tomonlarning hamkorligi kiberxavfsizlik va raqamli boshqaruvga inson huquqlarini himoya qilish yondashuvini ilgari surish uchun juda muhimdir. Hukumatlar, korporatsiyalar, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va shaxslar raqamli landshaftni shakllantirish va fuqarolik

erkinliklarini himoya qilishda muhim rol o'ynashi kerak. Birgalikda ishlash orqali manfaatdor tomonlar raqamli asrda asosiy huquq va erkinliklarga rioya qilgan holda, raqamli texnologiyalar bilan bog'liq murakkab muammolarni hal qilish uchun asosli strategiyalarni ishlab chiqishlari, ilg'or tajribalarni almashishlari va jamoaviy harakatlarni rivojlantirishlari mumkin. Bunday hamkorlikdagi yondashuv fuqarolik erkinliklari raqamli boshqaruv harakatlarining oldingi qatorida qolishini ta'minlashga yordam beradi, bu esa hamma uchun yanada inklyuziv, adolatli va inson huquqlarini hurmat qiluvchi raqamli kelajakka hissa qo'shadi.

XULOSA

Yuqoridagi mexanizmlarning samarali qo'llanishi orqali kiberxavfsizlik va inson huquqlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash mumkin bo'ladi. Natijada, xavfsizlik manfaatlari himoya qilingan holda, fuqarolik jamiyati erkinliklari ham ta'minlanadi.

Xulosa qilib aytganda, kiberxavfsizlik va inson huquqlari orasida muvozanatni topish muhim ahamiyatga ega. Davlatlar tomonidan amalga oshirilayotgan kiberxavfsizlik choralarining fuqarolarning shaxsiy hayoti daxlsizligi, ma'lumotlar maxfiyligi va axborot erkinligiga ta'sir qilishi mumkin. Shu bilan birga, kibertahdidlardan himoyalani fuqarolarning huquqlarini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuning uchun ham xalqaro huquqiy mexanizmlar, davlat idoralari va fuqarolik jamiyati vakillari hamkorligida inson huquqlarini himoya qilish prinsiplaridan kelib chiqib, kiberxavfsizlik choralarini amalga oshirish zarur. Bunday yondashuvgina milliy xavfsizlik va fuqarolik erkinliklarini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. M.H.Rustamboev. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi. V tom. Maxsus qism. Jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar. Harbiy xizmatni o‘tash tartibiga qarshi jinoyatlar. – Toshkent.: «ILM ZIYO», 2011.
2. Ro‘ziev R.N., Salaev N.S. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishga oid milliy va xalqaro standartlar. Monografiya. – Toshkent: TDYuU, 2018.
3. Fayziev O.R., Xusainov D.K. Axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar. – Toshkent., TDYuU, 2009. – B.63.
4. G‘aniev S.K., G‘aniev A.A. Elektron hisoblash mashinalari va tarmoqlari. Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma. T.: «ILM ZIYO», 2016.
5. R.A. Kalamkaryan, Yu.I. Migachev. Mejdunarodnoe pravo: Uchebnik – M.: Eksmo, 2004.
6. Zuboff, S. (2019). The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. PublicAffairs.
7. Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. (2013). Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think. Houghton Mifflin Harcourt.
8. Amnesty International. (2021). Human Rights in the Digital Age: An Amnesty International Report. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/digital-human-rights/>